Liikenne- ja viestintävaliokunta
VNS 11/2025 vp

Valtioneuvoston selonteko: Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle koskien pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa.

Ilmastolain mukaan pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman tulee sisältää skenaariot, joiden avulla tarkastellaan keinoja, joilla voidaan vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, vahvistaa nieluja sekä sopeutua ilmastonmuutokseen niin, että ilmastotavoitteet saavutetaan. Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma mahdollistaa ilmastopolitiikan eri osa-alueiden yhteisen tarkastelun tuoden ja voisi tuoda lisäarvoa etenkin hallinnonalat ylittävään kokonaistarkasteluun.

Tällaisenaan suunnitelman luonne ja tavoitteet jäävät hieman epäselväksi. Suunnitelman tapa esittää skenaarioita vaikuttaa siihen, miten tulevaisuuden kehityskulkuja hahmotetaan. Kuten suunnitelmassa sanotaan, niin pitkän aikavälin kehitys on todennäköisesti näiden ääriskenaarioiden välissä. Jos suunnitelmassa ei luoda erityisiä strategisia näkymiä tulevaisuuden ilmastopolitiikkaan, sen merkitys jää avoimeksi. Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma voisi tarjota ennakoitavaa ja johdonmukaista näkymää pitkälle tulevaisuuteen. Strategisten näkymien luominen pitkällä aikavälillä selkeällä, johdonmukaisella ja ennakoitavalla lisäisi suunnitelman painoarvoa.

Lisäksi ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja sopeutumista käsitellään suunnitelmassa varsin yleisellä tasolla, vaikka sopeutumistoimien merkitys on kasvanut ja kasvaa erityisesti pitkällä aikavälillä. Ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat myös tiiviisti kytkeytyneitä esim. maankäyttösektorin toimenpiteiden onnistumiseen.

Myös ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja sen erilaisista sopeutumisen ja varautumisen strategioista olisi tärkeää luoda erilaisia skenaarioita ja tämän tyyppinen kärjistävämpien kehityspolkujen tarkastelu mahdollistaisi esim. erilaisten keikahduspisteiden huomioimisen.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Esimerkiksi Ilmatieteen laitoksen FINSCAPES-hankkeessa on luotu alueellisia ilmastoskenaarioita ja sosioekonomisia narratiiveja avaamaan näkymiä mahdolliseen yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Skenaariot näyttävät erilaisilta eri puolella Suomea

Pitkän aikavälin skenaariot (LTS-skenaariot) on laadittu osana KEITO (Kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan uudet toimet ja keinot) -hanketta ja niiden valmistelussa on osallistettu laajasti sidosryhmiä, mistä Kuntaliitto haluaa kiittää valmistelusta vastanneita.

Skenaariot ovat eräänlaisia voimakkaasti yksinkertaistettuja mallinuksia, missä tietyt poliittiset ja yhteiskunnalliset ilmiöt mahdollistavat tietyn tyyppiset ilmastopolitiikan ratkaisut. Suunnitelmaluonnoksen skenaariot antavat hyvää kuvaa siitä, miten myös erilaisia arvoja korostavissa yhteiskunnissa ilmastoratkaisut ovat mahdollisia. Skenaarioiden erojen lisäksi voisi pohtia myös sitä, mikä on erilaisille skenaarioille yhteistä. Skenaariotarkastelun perusteella näyttää kuitenkin siltä, että Suomen on hyvin haasteellista saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä.

Suunnitelma tällaisenaan ei ole varsinainen suunnitelma, minkä vaikutuksia arvioidaan. Kuitenkin jonkinlainen alueellisten ulottuvuuksien tarkastelu antaisi paremmin kuvaa siitä, miltä skenaariot erilaisilla alueilla näyttäisivät. Esimerkiksi energiajärjestelmän kestävyysmurros näyttäytyy Suomessa eri tavoin harvaan asutulla seudulla kuin tiiviisti rakennetussa ympäristössä.

Huomioita toimialakohtaisista etenemisvaihtoehdoista

Kaukolämmön tulevaisuus ennustetaan yhtäältä aika synkäksi kilpailukyvyn heikkenemisen ja energiatehokkuuden kasvun takia, vaikka toisaalta se mainitaan sektori-integraation (sähkö-lämmitys-liikenne-polttoaineet) keskeiseksi infraksi, mitä se onkin. Kaukolämpöinfran kunnossapidon resurssien heikentyessä verkosto alkaa rapistua, mikä heikentää myös sen käyttöä sektori-integraation mahdollistamiseen, esimerkiksi datakeskusten ja vedynvalmistuksen hukkalämmöt. Tämä on aika riskialtis ristiriita.

Vedyn tulevaisuus liikenteessä on edelleen epävarma, vaikka BIZ-skenaariossa sen nopeaa yleistymistä ennustetaan. Teknologinen kehitys ja kustannukset ratkaisevat, mutta tällä hetkellä vedyn kilpailukyky suhteessa sähköön on kysymysmerkki. Tehokkaan joukkoliikenteen onnistuminen perustuu ennen kaikkea matka-ajan kilpailukykyyn ja sujuviin matkaketjuihin sekä riittävään tarjontaan ja luotettavuuteen. Lisäksi kohtuuhintaisuus, helppo maksaminen ja palvelun laatu

(mukavuus, esteettömyys) ovat ratkaisevia tekijöitä, joita tukevat maankäytön suunnittelu ja digitaaliset ratkaisut. Kävelyllä ja pyöräliikenteellä on tärkeä merkitys kaikenkokoisissa taajamissa, joissa niille luodaan edellytyksiä kuten viihtyisiä ja turvallisia reittejä. Kaupunkiseuduilla liikenteen sähköistyminen ei riitä, kun kaupunkitilalle, kuten katutilalle ja pysäköinnin tarvitsemalle tilalle, on paljon muitakin käyttötarpeita ja -paineita.

Rakennuksissa fossiilisilla energialähteillä viitattaneen lähinnä öljyyn, mutta uusiutuvasta lämmitysöljystä ei mainita mitään (tai vastaavista ei-fossiilista nestemäisistä polttoaineista, joita voi tulevaisuudessa olla saatavilla ja joilla voidaan osaltaan vähentää sähköverkon huippukuormitusta)

Suunnitelma ei käsittele erityisesti jo nyt keskustelussa olevat teemat, kuten rakentamisen kiertotalouden sekä luonnon monimuotoisuuden, hiilinielujen ja ilmastotoimien yhteisvaikutukset ja luonnonvarojen kestävän käytön.

Ilmastopolitiikan suunnittelua olisi kokonaisuutena tehostettava

Suomen ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä on rakenteeltaan monitahoinen ja osin päällekkäinen, kun ilmastolain edellyttämien suunnitelmien lisäksi on muitakin säännöllisesti hallituskausittain tehtäviä suunnitelmia sekä EU:lle tehtävä kansallinen energia- ja ilmastosuunnitelma. Tämä moninaisuus kasvattaa hallinnollisia kustannuksia ja heikentää ymmärrettävyyttä ja avoimuutta. Järjestelmää olisi tarpeen yksinkertaistaa ja painottaa ohjelmien määrän sijaan niiden vaikuttavuutta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Pauliina Jalonen
erityisasiantuntija

Jakelu Liikenne- ja viestintävaliokunta

Tiedoksi Kuntaliiton kirjaamo